

Eduskunnan lakivaliokunta

lav@eduskunta.fi

Lausuntopyyntö 7.2.2025

Lausunto eduskunnalle koskien HE 219/2024 vp laiksi rikoslain 6 ja 17 luvun muuttamisesta

1 Asia

Hallitus esittää kahta uutta rikoksen koventamisperustetta ja yhtä uutta kriminalisointia.

Koventamisperusteiksi esitetään rikoksen tekeminen osana rikollisjoukon toimintaa ja henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tekeminen erityisen nöyryyttävällä tavalla. Lisäksi viittatoista nuoremman henkilön käyttäminen välikappaleena tahallisen rikoksen tekemisessä säädettäisiin rangaistavaksi erillisenä rikoksena.

Ehdotettujen lainmuutosten tavoitteena on vahvistaa katujengirikollisuuteen, alle rikosvastuikäisten lasten hyväksikäyttämiseen rikoksen tekemisessä ja nöyryytysväkivaltaan liittyvää rikoslainsäädäntöä.

2 Lausunto

2.1 Lainmuutokset

Helsingin poliisilaitos on antanut kyseisestä HE-luonnoksesta lausunnon Poliisihallitukselle elokuussa 2024. Hallituksen esityksen rikoslain muuttamista koskevat ehdotukset ovat samat kuin oikeusministeriön laatimassa luonnoksessa. Ainoa ero on se, että rikollisverkoston käsite on korvattu rikollisjoukon käsitteellä, mutta niiden määritelmä on säilynyt samana. Helsingin poliisilaitoksen kanta asiaan ei ole muuttunut ja se kannattaa ehdotettuja muutoksia.

Rikollisjoukon määritelmäsäännöksessä erityisen toimivaa katujengien toimintaan puuttumisen näkökulmasta on se, että sitä ei ole kytketty tietyn vakavuusasteisiin rikoksiin, vaan nimenomaan yleisillä paikoilla tapahtuviin kaikenlaisiin ja lieviinkin rikoksiin. Toimivana on pidettävä myös sitä, että määritelmäsäännös ei edellytä rikosten aiheuttamaa konkreettista yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vaarantumista, vaan abstrakti vaarantaminen on riittävää. Määritelmäsäännös näyttäisi olevan tarpeeksi joustava sovellettavaksi erilaisten ryhmien toimintaan ja HE:ssä on avattu laajasti säännöksen soveltamiskriteerejä. Järjestäytynyttä rikollisryhmää koskevan nykyisen koventamisperusteen so-

veltaminen on melko korkean kynnyksen takana. Ankarammalle rangaistuksen mittaamiselle ennen varsinaista järjestäytyneeseen rikollisuuteen siirtymistä on olemassa tarve viimeaikaisen katujengi-ilmiön voimistumisen ja niihin liittyvien julkisella paikoilla tehtyjen ja sivullisten turvallisuutta vaarantavien rikosten myötä.

Toisen koventamisperusteen osalta HE:ssä on hyvin tuotu esiin säännöksen keskeinen soveltamisala ja viimevuosina yleistynyt tekotapa rikoksen uhrin kuvaamisesta ja video-materiaalin lataamisesta verkkoon, minkä jälkeen sitä ei käytännössä enää saada sieltä pysyvästi poistetuksi. Usein materiaali on joka tapauksessa ollut laajan henkilöpiirin nähtävissä ja kopioitavissa. Tämä nöyryyttävä elementti voi aiheuttaa uhrille jopa enemmän kärsimystä kuin itse rikos.

Viittatoista nuoremman henkilön käyttäminen välikappaleena tahallisen rikoksen tekemisessä säädettäisiin rangaistavaksi erillisenä rikoksena. Käytännössä teko on säädetty rangaistavaksi jo nykyään välillisenä tekemisenä. Nimenomainen säännös kuitenkin osoittaa selkeästi lainsäätäjän korostuneen moitearvostelun lapsen kehitystä vaarantavasta tekotavasta ja lisärangaistusta tällaisesta toiminnasta on pidettävä perusteltuna. Lapset ovat alttiita houkutuksille ja taivutteluille rikolliseen elämäntapaan ryhtymiseksi ja heitä jopa rekrytoidaan järjestäytyneisiin rikollisryhmiin, minkä jälkeen ryhmästä irrottautuminen on vaikeata. Ehdotetulla säännöksellä voi olla ennaltaehkäisevää vaikutusta sen suhteen, että tämä muualla Euroopassa jo verraten yleinen toimintatapa ei pääsisi leviämään ja yleistymään Suomessa.

2.2 Ankkuritoiminta

Ehdotetut lainmuutokset koskevat käytännössä enimmäkseen lasten ja nuorten tekemiä rikoksia. Kriminalisointien lisäksi heidän toimintaansa tulee pyrkiä puuttumaan myös muilla lievemmillä keinoilla, mitä Helsingissä on tehty jo pitkään.

Helsingin poliisilaitoksella Ankkuritoiminta on järjestetty Poliisihallituksen poliisin ennalta estävää toimintaa ohjaavan kirjeen (POL-2023-16073) mukaisesti Rikostutkintayksikössä. Kirjeen mukaan poliisin ennalta estävää toimintaa toteutetaan kaikilla poliisin toiminnallisilla sektoreilla osana ydintoimintojen tehtäviä ja moniviranomaisyhteistyön muodoista rikostorjunnan vastuulle kuuluu Ankkuri-toiminta.

Pohan Ankkuritoimintaa koskevan kirjeen (POL-2024-39686) mukaan tavoitteena on katkaista lasten ja nuorten ongelmakäyttäytyminen puuttumalla rikolliseen toimintaan kunakin viranomaisten toimivaltaan ja rooliin perustuvien työkaluin. Lasten ja nuorten tekemien rikosten torjunnassa painottuvat ennalta estäminen, esitutkinnan toimittaminen kiireellisenä, vahvistaa poliisin kyvykkyyttä reagoida heikkoihin signaaleihin ja uusiin ilmiöihin yhdessä muiden toimijoiden kanssa, asioiden keskitetty ja kokonaisvaltainen käsittely yhdessä perheiden kanssa yhden luukun periaatteen mukaisesti. Ankkuritoiminnan poliisit myös tutkivat eli suorittavat esitutkintaa lasten ja nuorten asioissa.

Helsingin poliisilaitoksen tiloissa toimivassa moniammatillisessa viranomaisyhteydessä Ankkurissa on edustettuina sekä Helsingin poliisilaitoksen että Helsingin kaupungin pal-

veluksessa olevia henkilöitä. Ankkuri on perustettu vuonna 2012. Ankkuri-toimintaa laajennettiin nuorisotyöllä syksyllä 2023. Helsingin poliisilaitoksen päällikkö Jari Liukku solmi Helsingin kaupungin kanssa Ankkuri-toimintaan koskevan sopimuksen huhtikuussa 2024. Yhteistyön tavoitteena on lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja turvallisuuden lisääminen, rikosten ja häiriöiden vähentäminen, rikosten ennaltaehkäisy sekä kaupunkilaisten turvallisuuden ja viihtyvyyden lisääminen. Poliisin kannalta olennaista on rikosten ennaltaehkäisy ja se, että rikoskierteen suhteen haavoittuvassa asemassa olevat lapset ja nuoret tunnistetaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ja ohjataan tarvittavien palveluiden piiriin. Ankkurin asiakkaat valikoituvat poliisin, sosiaalityön edustajan ja psykiatrisen sairaanhoitajan toimesta. Tämän jälkeen arvioidaan ja kootaan kulloiseenkin asiakastapaamiseen tarkoituksenmukainen kokoonpano, jossa saattaa olla usean ammattikunnan edustajia. Ankkurissa pyritään tunnistamaan asiakkaiden ongelmien syyt ja nehtahot, joiden työpanosta ongelmien ratkaiseminen edellyttää sekä ohjaamaan asiakkaat tarvittavien palveluiden piiriin.

Helsingin poliisilaitoksen tiloissa toimivassa Ankkuri-ryhmässä on tutkinnanjohtaja, ryhmänjohtaja ja varajohtaja, neljä tutkijaa, sihteerin, kolme sosiaalityöntekijää, psykiatrisen sairaanhoitajan ja nuorisotyöntekijöitä. Ankkuritoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja sen kohderyhmää ovat alle 18-vuotiaat. Ankkuriryhmä tekee esitutkintaa ja toimittaa tarvittaessa alle 15-vuotiaiden tekemiksi epäiltyjen rikollisten tekojen tutkinnan esitutkintalain 3 luvun 5 §:n nojalla. Ryhmä seuraa alle 15-vuotiaiden tekemiä rikoksia ja tekee yhteistyötä lastensuojeluviranomaisten kanssa sen varmistamiseksi, että lastensuojeluviranomaisille on käytössään ajantasainen tieto nuoren tilanteesta poliisin näkökulmasta. Ankkuritoiminnan erityinen painopiste on alle 15-vuotiaiden rikoksen tunnusmerkistön täyttävien tekojen tutkinnassa, koska niiden lukumäärä on noussut.

3 Asiantuntijan nimeäminen

Lakivaliokunnan 19.2.2025 kuultavaksi asiantuntijaksi nimetään rikostarkastaja Kimmo Sainio, joka toimii ammattimaisen rikollisuuden torjunnasta ja rikostiedustelusta vastaavan toiminnon johtajana.

Jari Liukku, Poliisikomentaja / Poliisipäällikkö

Markku Heinikari, Rikosylitarkastaja / Rikostutkintayksikön johtaja

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 14.02.2025 klo 14:33. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Eduskunnan lakivaliokunta

Tiedoksi

Poliisihallitus

Helsingin poliisilaitos

Pasilanraito 11, PL 11, 00241 Helsinki

kirjaamo.helsinki@poliisi.fi

Puhelin 0295 470 011, Faksi 0295 411 622, poliisi.fi